

סיכום מאמר: אפליה בעבודה ושינוי בסטיגמה עצמית בקרב מתמודדים

בתעסוקה נתמכת

ניקולאס רוש, קרלוס נורדט, וולפראם קאוהל ושות'

שווייץ, 2014

Rüsch, N., Nordt C., Kawohl. W., Brantschen, E., Bärtsch, B., Müller, M., Corrigan, P. W., & Rössler, W. (2014). Work-related discrimination and change in self-stigma among people with mental illness during supported employment. *Psychiatric Services* 65(12), 1496–1498.

נכתב במסגרת פרויקט חומר מקצועי בעברית של אתר יספר"א - ispraisrael.org.il

סוכם על-ידי אילה פרידלנדר כץ בהמלצת דר' מקס לכמן

קריאת הסיכום אינה מהווה תחליף לקריאת המאמר המלא!

תעסוקה נתמכת משפרת את התוצאות התעסוקתיות, אבל פחות ברורה השפעתה על תפקוד מחוץ לעבודה ותפקוד חברתי. מציאת עבודה לעתים קרובות נקשרת לאיכות חיים טובה יותר, שיפור בדימוי העצמי ופחות תביעות לקצבת נכות. אנשים בתכניות תעסוקה נתמכת המוצאים עבודה מדווחים על שילוב חברתי טוב יותר, אבל חלקם גם מדווחים על דחק ועימותים עם קולגות או מעסיקים. השפעה חיובית או שלילית של תעסוקה תלויה לרוב באווירה במקום העבודה. אפליה בעבודה היא חוויה רווחת בקרב אנשים עם מחלות נפש, רבים תופשים את הסטיגמה כאיום פוטנציאלי שחורג ממשאבי ההתמודדות שלהם ומוביל לדחק. מתמודדים לעתים קרובות מפנימים עמדות שליליות על מחלות נפש, באופן שמוביל לסטיגמה עצמית הקשורה ליותר על מטרות-חיים ולדמורליזציה. נתוני מחקרים מצביעים על כך שהעצמה, המושג ההפוך לסטיגמה עצמית, נקשרת לרמות נמוכות של חוויות אפליה. תמיכה חברתית עשויה לתווך בקשר בין תעסוקה לבין איכות חיים טובה יותר. מכל מקום, השפעתה של אפליה בעבודה על סטיגמה עצמית ועל דחק עקב סטיגמה בזמן השתתפות בתעסוקה נתמכת אינה ידועה. במחקר זה נבחנה ההשערה כי בקרב משתתפי תעסוקה נתמכת שמצאו עבודה, רק לאלה שלא חוו אפליה תעסוקתית תהיינה רמות נמוכות יותר של סטיגמה עצמית ושל דחק עקב סטיגמה לאחר שנה, בהשוואה לאנשים שלא מצאו עבודה.

שיטה

במחקר השתתפו 116 אנשים (מהם 59 נשים) בגיל 41 בממוצע, מאזור העיר ציריך, שווייץ. המחקר השווה בין שלושה תנאים של מידת אינטנסיביות הליווי התעסוקתי למציאת עבודה. 31 משתתפים קיבלו 25 שעות ליווי תעסוקתי, 38 קיבלו 40 שעות ו-39 משתתפים קיבלו 55 שעות. לאחר מציאת עבודה קיבלו כל המשתתפים תמיכה תעסוקתית בלתי מוגבלת למשך עד שנתיים, ללא קשר לליווי טרם ההשמה.

סטיגמה עצמית נמדדה בתחילת התהליך ובמעקב לאחר שנה באמצעות סולם להערכת סטיגמה עצמית בבריאות הנפש. סטיגמה כגורם דחק נמדדה באמצעות מדד המעריך אומדן ראשוני של תפישת הנזק מסטיגמה ואומדן משני המעריך את תפישת המשאבים להתמודדות עם סטיגמה. ציון אומדן דחק חושב באמצעות החסרת תפישת המשאבים להתמודדות עם סטיגמה מתפישת הנזק של סטיגמה. ככל שההבדלים גדולים יותר, כך יש יותר דחק עקב סטיגמה. מדידה באמצעות סולמות אלה בוצעה בתחילת התהליך ולאחר שנה.

אפליה תעסוקתית בשנה האחרונה נמדדה בתום השנה בקרב משתתפים שעבדו לפחות יום אחד לאורך השנה. מדד זה בחן את המידה שבה המשתתפים חוו אפליה בגלל מחלת הנפש, האם נתקלו בהגבלות בעבודה, קיבלו יחס לא ידידותי ממנהלים או עמיתים לעבודה, האם מנהלים או עובדים לעגו להם, האם חוו קושי לשמור על מקום עבודה, או חוו קושי במציאת עבודה. בוצע מבחן סטטיסטי לבחינת השינוי במשתתפי הסטיגמה בין תחילת המחקר לבין מועד המעקב לאחר שנה. לבחינת גורמים המנבאים שינוי במשתתפי הסטיגמה, חושבו מודלים סטטיסטיים שבהם סטיגמה עצמית, תפישת סטיגמה, תפישת נזק כתוצאה מסטיגמה, תפישת משאבי התמודדות ודחק בשל סטיגמה מהווים משתנים תלויים; וקבוצה - ללא עבודה, עבודה עם אפליה, ועבודה ללא אפליה כמשתנים מנבאים.

ממצאים

כמעט שליש מתוך 96 משתתפים שעברו הערכה בתום שנה לא מצאו עבודה. בקרב 66 שעבדו לפחות יום אחד, כשני שליש (41) עבדו בשוק החופשי, 11 עבדו בזמנים שונים בעבודה רגילה או בעבודה מוגנת ו-14 נוספים עבדו בתעסוקה מוגנת בלבד. מתוך 66 המשתתפים שעבדו, יותר משליש (25) דיווחו כי לא חוו אפליה תעסוקתית בשנה האחרונה. יותר ממחצית (38) דיווחו על לפחות כמה התנסויות באפליה. במעקב לאחר שנה הושושו שלוש הקבוצות: לא מועסקים (30), מועסקים ללא חוויית אפליה (25) ומועסקים עם חוויית אפליה (38).

סטיגמה עצמית, אומדן של נזק מסטיגמה, ודחק עקב סטיגמה ירדו באופן מובהק בקרב אנשים שהיו מועסקים בשנה החולפת ולא חוו אפליה תעסוקתית. רמות סטיגמה עצמית לא השתנו משמעותית בקרב אנשים ללא תעסוקה ובקרב אלה שהיו מועסקים וחוו אפליה תעסוקתית. תפישת משאבי התמודדות לא השתנתה משמעותית באף אחת מהקבוצות. המודלים הסטטיסטיים הראו כי רמות נמוכות של סטיגמה עצמית, של דחק עקב סטיגמה ושל אומדן נזק מסטיגמה במעקב לאחר שנה ניתנות לניבוי רק באמצעות תעסוקה ללא חוויית אפליה. ליווי תעסוקתי של 40 שעות (לעומת 55) נקשר לעלייה בתפישת משאבי התמודדות. גיל מבוגר יותר נקשר לתפישה מופחתת של סטיגמה כמזיקה.

דין

רק אנשים שמצאו עבודה ולא חוו אפליה תעסוקתית נמצאו כבעלי תוצאות טובות יותר באופן מובהק במושגים של סטיגמה עצמית ודחק עקב סטיגמה לעומת אלה שנתרו ללא עבודה. מן הצד החיובי, לא נראה כי מציאת עבודה במהלך תעסוקה נתמכת הגבירה את הסטיגמה העצמית או את הדחק עקב סטיגמה אפילו כאשר היא הביאה משתתפים לתוך סביבות מתייגות. לממצאים שתוארו כמה מגבלות: כל המשתתפים קיבלו תעסוקה נתמכת, לכן לא ניתן להעריך את השפעות ההתערבות אלא רק השפעות של מציאת עבודה בזמן תעסוקה נתמכת; סימפטומים

דיכאוניים עשויים היו להשפיע על דיווחי המשתתפים על אפליה ומדדי הסטיגמה ולא נעשתה עליהם בקרה; לא נעשתה הערכה של מקור האפליה המדויק, הסוג והזמן של חוויית האפליה; גודל קבוצות המשנה של משתתפים בתעסוקה בשוק החופשי ומשתתפים בתעסוקה מוגנת לא אפשר ביצוע השוואות סטטיסטיות; מחקרים איכותניים נחוצים כדי להבין טוב יותר את חווייתם של המשתתפים.

מסקנות

למרות המגבלות שצוינו, מצאנו ראיות ראשוניות לכך שחוויית אפליה עשויה לקבוע האם למציאת עבודה יש השפעות מיטיבות מבחינת התמודדות עם סטיגמה והפנמתה כסטיגמה עצמית. לפיכך תעסוקה נתמכת יכולה להיות משולבת בצורה יעילה עם התערבויות המפחיתות עמדות סטיגמטיות בסביבות עבודה או התערבויות שעוזרות לאנשים לדון בבחירות קשות, כמו חשיפה מול אי-חשיפה, כדי לצמצם את השפעת הסטיגמה והדחק עקב סטיגמה.